

Izveštaj iz senke

Stanje demokratije u Srbiji **2023**

Izveštaj iz senke

Stanje demokratije u Srbiji 2023

Urednik:
Nemanja Todorović Štiplija

Autori:
Aleksandar Ivković, Sofija Popović, Igor Mirosavljević, Jovana Maričić, Nikola Burazer

Asistenti:
Anica Kovačević, Aleksandra Marković

Dizajn i priprema za štampu:
Bratislav Bojić, Nemanja Milić

Fotografija:
FoNet

Štampa:
Copy Planet, Beograd

Tiraž: 100 primeraka

ISBN: 978-86-80576-17-6

Beograd, april 2024. godine

Ova studija je objavljena u sklopu projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja
Srbije Evropskoj uniji - Europe ASAP”.
Isključivo odgovorni za sadržaj studije su njeni autori.

Sadržaj

Uvod	4
1. Izbori.....	7
2. Parlament	12
3. Upravljanje	16
Nezavisne institucije.....	18
4. Civilno društvo.....	20
5. Sloboda izražavanja	24
Centar savremene politike.....	30
Civilno društvo za unapređivanje pristupanja Srbije Evropskoj uniji	31

Uvod

Dokument pred nama predstavlja redovan godišnji izveštaj iz senke o stanju demokratije u Srbiji, koji od 2017. objavljuje Centar savremene politike. Iako izveštaj „Stanje demokratije u Srbiji“ ne pruža numeričke ocene, te nema ambiciju da kvantifikuje ocene stanja u različitim oblastima koje analizira, jasno je da su trendovi negativni. U izveštaju za 2020. godinu je postavljeno pitanje da li je Srbija uopšte demokratska država. Iako ovaj izveštaj ne pokušava da na ovo pitanje da precizan odgovor, jasno je da smo od tada videli još više zabrinjavajućih tendencija kada je u pitanju stanje demokratije u Srbiji, naročito u vezi sa izbornim procesom i slobodom izražavanja.

Prošla godina je bila veoma izazovna za Srbiju. Godinu prepunu različitih dešavanja nesumnjivo su obeležila dva masovna ubistva 3. i 4. maja 2023. u osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu i u selima Duboni i Malom Orašju u okolini Mladenovca, u kojima je stradalo 19 ljudi, uglavnom dece i mladih. Ovi tragični događaju doveli su do masovnih protesta „Srbija protiv nasilja“ koji su na kraju rezultirali održavanjem vanrednih parlamentarnih, pokrajinskih i lokalnih izbora 17. decembra.

Politička kriza u Srbiji ne pokazuje znake razrešenja. Nakon parlamentarnog bojkota od 2019. i bojkota izbora 2020, opozicija se nakon izbora 2022. vratila u institucije i izborni proces, što je ukazivalo na normalizaciju političkog života. Međutim, zahvaljujući dešavanjima sa kraja 2022. i u 2023. godini, izborni proces je postao još problematičniji, zarobljavanje medija od strane vlasti još izraženije, a atmosfera za rad nezavisnih medija i civilnog društva još nepovoljnija. Ponovo se razgovara o mogućem bojkotu izbora.

Pitanje demokratije u Srbiji je tako postalo možda i goruće pitanje kada govorimo o evropskoj perspektivi zemlje. Nakon spornih izbora 17. decembra videli smo izuzetno oštru rezoluciju Evropskog parlamenta o izborima u Srbiji, jasne poruke od strane određenih država članica Evropske unije da je ovakvo stanje neprihvatljivo, kao i sve burnije diskusije o tome hoće li zbog urušavanja demokratije Srbija trpeti i finansijske posledice u vezi sa fondovima Evropske unije.

Stanje u pet oblasti koje analizira izveštaj Stanje demokratije u Srbiji 2023. mogu se sažeti na sledeći način:

Kada su u pitanju izbori, pored svih ranije viđenih problema u izbornom procesu poput neravnopravne zastupljenosti u medijima, funkcionerske kampanje i pritiska na birače, pojavio se novi problem organizovane migracije birača od strane vlasti. Za ove birače se tvrdi da su nelegalno prijavljivani i dovoženi kako bi glasali na lokalnim izborima u gradovima u

kojima ne žive. Ovim je značajno doveden u pitanje legitimitet izbornog procesa, što može imati veoma ozbiljne posledice po politički život i izazvati još dublju političku krizu.

Nastavili su se i dugoročni problemi u radu parlamenta. Opozicija je ponovo uzela učešće u radu najvišeg zakonodavnog tela, ali to nije dovelo do normalizacije parlamentarnog života. Vladajuća većina je nastavila da zloupotrebljava procedure i rad parlamenta je bio obeležen tenzijama i verbalnim sukobima. Neopravdano ograničavanje rada Anketnog odbora radi utvrđivanja činjenica i okolnosti koje su dovele do masovnih ubistava u maju predstavljalo je možda najozbiljniji udarac radu parlamenta u prošlog godini.

Izveštajni period se gotovo poklopio sa mandatom prethodne Vlade Srbije, koji je trajao od oktobra 2022. do novembra 2023. godine. Vlada je nastavila reformski proces radi pristupanja Evropskoj uniji, ali, i pored određenih koraka poput pravosudnih i medijskih zakona, on nije značajnije ubrzan. Pravosudna reforma je uglavnom sprovedena, ali uz različite kontroverze koje dovode u pitanje cilj jačanja nezavisnosti pravosuđa. Položaj nezavisnih institucija takođe nije značajnije unapređen.

Rad organizacija civilnog društva je značajno otežan zahvaljujući neprijateljskoj atmosferi u kojoj rade, uz različite pritiske i tabloidne kampanje. Vlada je formalno pokazala spremnost da značajnije uključi civilno društvo u proces donošenja odluka, ali su organizacije civilnog društva nezadovoljne odnosom države. Prošlu godinu obeležili su brojni protesti, pre svega „Srbija protiv nasilja“, izazvani masovnim ubistvima u maju. Vlasti nisu procesuirale veliki broj demonstranata kao u slučaju nekih ranijih protesta, ali su zato krajnje kontroverzno pojedini demonstranti bili optuženi za ozbiljno krivično delo pozivanja na nasilno rušenje ustavnog poretka.

Nastavljen je i trend urušavanja medijskih sloboda i zarobljavanja medija od strane države. Broj napada na novinare je u prošloj godini značajno porastao, uz brojne slučajeve targetiranja kritičkih medija od strane vlasti i kredibilnih pretnji smrću njihovim novinarima. Nedodeljivanje pete nacionalne televizijske frekvencije od strane Regulatornog tela za elektronske medije (REM) jasno govori o politizaciji ovog formalno nezavisnog tela. Za sada nema indicija da će novi medijski zakoni usvojeni u oktobru značajnije popraviti stanje u medijskoj sferi.

Demokratija i evropske integracije

Evropske integracije su neraskidivo povezane sa pitanjem demokratije. Formalno gledano, članstvo u Evropskoj uniji zahteva funkcionisanje demokratskih institucija i vladavinu prava

kako bi se odbranile vrednosti na kojima počiva Evropska unija, ali i omogućilo preuzimanje obaveza iz članstva. Politički gledano, države članice Evropske unije nemaju interes da u članstvo prime državu sa slabim institucijama koja sa sobom donosi nestabilnost i koja može ugroziti funkcionisanje celokupne Evropske unije.

Demokratija predstavlja jedan od političkih kriterijuma iz Kopenhagena – usvojenih na sastanku Evropskog saveta 1993. godine – koje države moraju ispuniti kako bi mogle postati članice Evropske unije. Drugi politički kriterijumi jesu vladavina prava i zaštita ljudskih prava i prava manjina, dok se ekonomski kriterijumi odnose na postojanje i funkcionalnost tržišne privrede.

“Članstvo zahteva da država kandidat ostvari stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina.”
Zaključci Evropskog saveta u Kopenhagenu, 21-22. jun 1993.

Oblasti koje Evropska komisija podrazumeva pod demokratijom u svojim izveštajima – izbori, parlament, upravljanje i građansko društvo – ostaju van pregovaračkih poglavlja, a time često i van javnog diskursa o evropskim integracijama. Prema novoj metodologiji pristupnih pregovora usvojenoj u martu 2020, nalaze se zajedno sa Poglavljima 23 i 24 u Klasteru 1 koji se odnosi na fundamentalna pitanja.

O izveštaju Stanje demokratije u Srbiji 2023

Stanje demokratije u Srbiji 2023 predstavlja izveštaj iz senke za teme obuhvaćene oblašću demokratije u izveštajima Evropske komisije za Srbiju: izbore, parlament, upravljanje i civilno društvo, kao i slobodu izražavanja, koja se nalazi u pregovaračkom poglavlju 23.

Prethodni izveštaji Stanje demokratije u Srbiji objavljuvani su u ranu jesen, pokrivajući prethodnih godinu dana. Zahvaljujući promeni termina objavljivanja, od sada će izveštaji pokrivati kalendarske godine. Ovaj izveštaj tako pokriva celokupnu 2023. godinu, ali i poslednja tri meseca 2022. godine koja nisu bila obuhvaćena prethodnim izveštajem.

U pitanju je sedmi godišnji izveštaj iz senke o stanju demokratije u Srbiji koji objavljuje Centar savremene politike / European Western Balkans.

1. Izbori

U decembru 2023. godine održani su vanredni parlamentarni, pokrajinski i lokalni izbori u više od trećine lokalnih samouprava, uključujući grad Beograd. Parlamentarne i beogradske izbore zahtevala je opozicija nakon višemesečnih protesta izazvanih masovnim ubistvima u maju, dok je ostatak izbora raspisan bez jasnog razloga. Kasnije je njihovo raspisivanje dovedeno u vezu sa ozbiljnim navodima o organizovanim promenama prebivališta glasača kako bi mogli da glasaju za vladajuću stranku u mestima u kojima ne žive. Ovo izrazito kontroverzno pitanje nadovezalo se na dugogodišnje probleme izbornog procesa koji nisu otklonjeni. Time je napravljen još jedan korak unazad kada je reč o demokratičnosti izbora u Srbiji.

U Srbiji su 17. decembra 2023. godine održani vanredni parlamentarni, pokrajinski, kao i lokalni izbori u 66 opština, gradova i gradskih opština¹, uključujući i grad Beograd. Bili su to četvrti vanredni (a ukupno peti) parlamentarni izbori od kada je Srpska napredna stranka (SNS) došla na vlast 2012. godine, što je dinamika koja negativno utiče na stabilno funkcionisanje demokratskih institucija.

Parlamentarne izbore, kao i izbore u Beogradu, zatražio je veći deo opozicije početkom septembra, nakon više meseci protesta „Srbija protiv nasilja“ izazvanih tragičnim masakrima 3. i 4. maja 2023. godine. Izbore je najavio predsednik Srbije Aleksandar Vučić nekoliko dana nakon oružanog sukoba u Banjskoj na Kosovu 24. septembra.

Vanredni pokrajinski i lokalni izbori, osim Beograda, nisu bili deo zahteva opozicije. Oni su raspisani bez jasnog povoda, s obzirom da ni u jednoj od tih lokalnih samouprava nije došlo do gubitka vladajuće većine. Umesto toga, gradonačelnici i predsednici opština iz redova vladajuće SNS podneli su ostavke pre isteka četvorogodišnjeg mandata, što je izazvalo raspuštanje lokalnih skupština.

Redovni izbori za Skupštinu Vojvodine i skupštine 154 gradova, opština i gradskih opština trebalo je da se održe polovinom 2024. godine (prethodni su održani 21. juna 2020). Međutim, za decembar su raspisani vanredni pokrajinski i 66 lokalnih izbora, dok preostalih 88 nisu. Razlog za ovakvu podelu lokalnih izbora takođe je ostao nejasan, a naknadno je povezan sa navodima o organizovanim preseljenjima glasača.

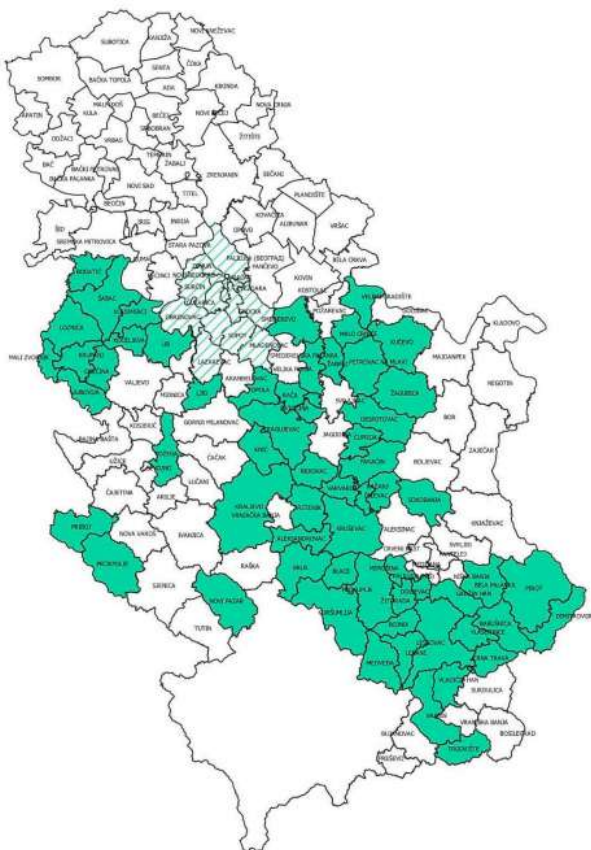
Prema analizi organizacije Crta iz oktobra 2023, neposredno pre početka kampanje, nijedna od preporuka Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) iz izveštaja nakon prethodnih izbora (3. aprila 2022. godine) nije primenjena u potpunosti. Od 15

¹ Pored 65 opština i gradova, izbori su održani i za gradsku opštinu Vranjska Banja u gradu Vranju.

preporuka koje su se mogle oceniti u tom trenutku, analiza Crte pokazuje da je napredak zabeležen jedino u oblasti koja se odnosi na administrativne aspekte izbornog procesa, dok su one koje se odnose na ključne probleme u izbornom procesu – pritiske na birače, zloupotrebu javnih resursa i jave funkcije, kao i izveštavanje medija – ostale neispunjene².

Slika 1. Opštine i gradovi u kojima su održani lokalni izbori 17. decembra 2023.

Izvor: Crta

Pomenuti problemi ponovo su se javili u izbornoj kampanji u novembru i decembru 2023. godine. Prema konačnom izveštaju posmatračke misije ODIHR, „raznovrsnost gledišta je bila umanjena pojačanom polarizacijom i snažnim uticajem vlade na većinu medija“. Kao i prethodnih godina, navedeno je da je Regulatorno telo za elektronske medije (REM) bilo primetno pasivno.³

2 “Analiza ispunjenosti ODIHR preporuka iz izveštaja o posmatranju predsedničkih i ranih parlamentarnih izbora u Srbiji 2022. godine”, Crta, 11. oktobar 2023, <https://crta.rs/wp-content/uploads/2023/10/CRTA-OEBS-2023.-godine.pdf>

3 “Republic of Serbia: Early Parliamentary Elections 17 December 2023”, str. 3, ODIHR Election Observation Mission Final Report, 28. februar 2024, https://www.osce.org/files/f/documents/1/3/563505_0.pdf

Monitoring medija u kampanji pokazao je neravnopravan tretman izbornih učesnika. Prema nalazima Crte, vlast je tokom kampanje u udarnim terminima dobijala 72% vremena na televizijama sa nacionalnom pokrivenošću, a opozicija svega 28%. Kao i prethodnih godina, opozicija je pre svega bila predstavljena u izbornim blokovima, dok je u redovnim vestima i dnevnicima vlast bila zastupljena 91% vremena. Ovi podaci poklopili su se sa nalazima ODIHR-a⁴, koji je takođe konstatovao da je predsednik Republike Aleksandar Vučić ponovo imao značajno prisustvo u kampanji, iako nije bio kandidat na ovim izborima.

Kada je reč o funkcionerskoj kampanji, odnosno brisanju granica između vršenja javne funkcije i vođenja kampanje za određenu partiju, izveštaj Crte zabeležio je oko 800 pojavljivanja visokih državnih funkcionera u lokalnim zajednicama tokom kampanje.⁵ Organizacija Transparentnost Srbija primetila je da su promotivne aktivnosti javnih funkcionera, poput poseta različitim opštinama, u toku kampanje su porasle za 330% u odnosu na isti period prethodne godine, kada nije bilo izbora.⁶

Takođe, konačni izveštaj ODIHR-a pominje i slučajeve pritiska na zaposlene u javnom sektoru, zloupotrebe javnih resursa, i „šeme za podsticanje birača”.⁷ Na sam izborni dan, posmatračka misija ODIHR-a pozitivno je ocenila glasanje na 93% biračkih mesta. Od ozbiljnijih neregularnosti zabeleženi su kupovina glasova i neovlašćeno ubacivanje glasačkih listića.⁸

Falsifikovanje potpisa podrške izbornim listama, za koje se sumnja da postoji barem od 2020. godine, ponovo je aktuelizovano, posebno na izborima u Beogradu. Za sedam od ukupno četrnaest izbornih lista pojedini članovi Gradske izborne komisije su izneli ozbiljne navode da sadrže falsifikovane potpise, a nekolicina građana čiji su se podaci našli među potpisima je potvrdilo da nikada nije podržalo te izborne liste.⁹ Izražena je sumnja da je vlast pomogla nekim listama da se kandiduju kako bi obezbedila većinu u izbornim komisijama, čiji su članovi predstavnici izbornih lista. Viši sud u Beogradu je odbio žalbe

4 Prema monitoringu ODIHR-a, od 21. novembra do 14. decembra, predsednik Aleksandar Vučić zauzeo je čak 77% vremena u ovom delu informativnog programa, dok je još 22% zauzela Vlada ili vladajuća SNS, a samo 1% opozicija.

5 Ibid, str. 11

6 “Finansiranje izborne kampanje 2023. i funkcionerska kampanja - Preliminarni izveštaj”, Transparentnost Srbija, 14. decembar 2023, https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Finansiranje_kampanje_14.12.2023._TS_ppt.pdf

7 “Republic of Serbia: Early Parliamentary Elections 17 December 2023”, str. 12, ODIHR Election Observation Mission Final Report, 28. februar 2024, https://www.osce.org/files/f/documents/1/3/563505_0.pdf

8 Ibid, str. 25

9 “Izbori 2023: Završni izveštaj”, str. 37, Crta, 14. februar 2024, https://crta.rs/wp-content/uploads/2024/02/CRTA_Završni-izborni-izvestaj-2023.pdf

protiv proglašenja tri izbornih lista kao neosnovane.¹⁰

Ipak, najozbiljnija kontroverza ovih izbora bili su navodi o organizovanom preseljenju glasača. Opozicija i civilno društvo su već u toku kampanje, a posebno nakon izbornog dana, izneli tvrdnje o organizovanoj registraciji birača koji inače ne žive u Beogradu kako bi se uticalo na rezultat. Video snimci koje su na dan izbora objavile opozicione stranke pobudili su snažnu sumnju da je Beogradska arena korišćena kao mesto okupljanja za birače koji su dovoženi u grad.¹¹ Nekoliko političara iz Bosne i Hercegovine je i u ovom izbornom ciklusu objavilo fotografije na društvenim mrežama koje pokazuju da su glasali na lokalnim ili pokrajinskim izborima, iako očigledno ne žive u zemlji.¹²

Crta je 22. decembra 2023. objavila preliminarni izveštaj koji sadrži tri vrste dokaza o organizovanim preseljenjima glasača: 1) insajderska svedočenja građana i zaposlenih u javnoj upravi; 2) snimke organizovanog prevoza birača u Beogradu na dan izbora; 3) poređenje biračkih spiskova za beogradske izbore 2022. i 2023. godine u kojim je uočen sumnjiv obrazac porasta novih imena na biračkim mestima na kojima je SNS postigao slabiji rezultat 2022.¹³

Neposredno nakon toga, portal Istinomer je objavio procurelu bazu podataka sa brojem upisanih birača na svim adresama u Beogradu.¹⁴ Opozicione partije naknadno su posetile brojne adrese na kojima je prijavljen veći broj glasača, tvrdeći da su to nerezidencijalne ili napuštene zgrade poput vodovoda i trafostanica. Predstavnici opozicije tvrdili su nakon izbora da broj preseljenih glasača iznosi i do 100.000.¹⁵

Vlast je odbacila sve optužbe vezane za organizovana preseljenja glasača. Međutim, bez zvanične istrage, ostaje teško utvrditi stvarno stanje. Visok nivo nepoverenja u birački spisak nastavlja se i u kontekstu predstojećih lokalnih izbora. Razdvajanje lokalnih izbora je protumačeno kao deo operacije preseljenja glasača između vanrednih lokalnih izbora u

10 "Odbijene tri žalbe zbog sumnji na falsifikovanje potpisa za izbore u Beogradu", RSE, 4. decembar 2024, <https://www.slobodnaevropa.org/a/opozicija-beograd-izbori-potpisi-falsifikovanje/32713390.html>

11 Video snimci dostupni su na X nalogu "Serbia Elects": https://twitter.com/serbia_elects/status/1736425732430074069 (17. decembar 2023)

12 Jelena Trivić, Instagram nalog: https://www.instagram.com/p/C083hjXN4_o/, Nenad Nešić, X nalog: https://twitter.com/Nesic_Nenad/status/1736385327491620894

13 "Preliminarni nalazi Crte o organizovanoj migraciji birača uoči izbora u Srbiji 17. decembra 2023.", Crta, 22. decembar 2023, <https://crta.rs/preliminarni-nalazi-o-organizovanoj-migraciji-biraca/>

14 "40 birača u 58 kvadrata", Istinomer, 28. decembar 2024, <https://www.istinomer.rs/analize/40-biraca-u-58-kvadrata/>

15 "Milivojević: Stvaran broj fantomskih birača daleko veći od 98 135 za koje imam dokaze", Danas, 11. januar 2024, <https://www.danas.rs/vesti/politika/milivojevic-stvaran-broj-fantomskih-biraca-daleko-veci-od-98-135-za-koje-imam-dokaze/>

decembru 2023. i redovnih lokalnih izbora sredinom 2024. godine.

Na parlamentarnim izborima u decembru 2023. koalicija oko Srpske napredne stranke osvojila je 46,75% glasova, odnosno 129 od 250 mandata. Opoziciona koalicija „Srbija protiv nasilja“ osvojila je 23,66% glasova i 65 mandata, što je bio najbolji rezultat opozicione liste od dolaska SNS na vlast 2012. U parlament su ušle još koalicija oko Socijalističke partije Srbije (18 mandata), koalicija NADA i grupa građana „MI – Glas iz naroda“ (po 13 mandata), kao i pet lista sa statusom nacionalne manjine. Na pokrajinskim izborima, kao i na parlamentarnim, SNS je osvojio apsolutnu većinu, odnosno 66 od 120 mandata.

S druge strane, rezultati izbora u Beogradu bili su mnogo neizvesniji. Lista oko SNS zvanično je osvojila 49 od 110 mandata, a lista „Srbije protiv nasilja“ 43 mandata. Nakon izbora usledili su višednevni protesti opozicije koja je optužila vlast za krađu izbora, pre svega u Beogradu. U ovoj atmosferi, većina u skupštini grada nije formirana do isteka zakonskog roka, čime su se automatski stekli uslovi za nove izbore koji su raspisani za 2. jun 2024. godine.

2. Parlament

Dugoročni problemi u radu parlamenta nastavili su se i u 2023. godini, bez ozbiljnijeg napretka u njihovom rešavanju. Rad Narodne skupštine neopravdano se ograničavao političkim odlukama, kontrolna uloga nad izvršnom vlašću ostala je slaba, a odnos vladajuće većine i opozicije obeležile su tenzije i zloupotrebe procedura od strane vladajuće većine. Najkontroverzniji događaj u ovoj godini bilo je neopravdano ograničavanje rada Anketnog odbora radi utvrđivanja činjenica i okolnosti koje su dovele do masovnih ubistava u maju.

Tokom 2023. godine se nastavio dugoročni trend neopravdane neaktivnosti parlamenta. Iako je prvo redovno zasedanje Narodne skupštine u 2023. godini po Ustavu počelo prvog radnog dana u martu, predsednik Narodne skupštine nije sazvaio sednicu sve do 19. aprila, bez posebnog obrazloženja.¹⁶ Drugo redovno zasedanje počelo je prvog radnog dana u oktobru, ali je sednica zakazana tek za 23. oktobar. Rad Narodne skupštine, prema tome, neopravdano se vremenski ograničavao političkim odlukama, čak i pre raspuštanja 1. novembra 2023. godine.

Krajem 2023. su po treći put u protekle četiri godine raspisani parlamentarni izbori. Ova činjenica, uz dugo vreme koje je svaki put istrošeno za konstituisanje Narodne skupštine, znatno je umanjilo njenu ulogu u političkom životu Srbije. U toku četiri kalendarske godine, od početka 2020. do kraja 2023¹⁷, Narodna skupština bila je raspuštena i neaktivna ukupno 477 dana, odnosno trećinu ukupnog vremena.¹⁸

Osim toga, većina sednica zakazanih u 2023. godini je, takođe bez posebnog obrazloženja, sazvana svega jedan dan unapred, iako tu mogućnost Poslovnik predviđa kao izuzetak, a ne pravilo, čime je nastavljen negativan trend iz 2022. godine. Narodna skupština je gotovo bez izuzetka, kao i u 2022. godini, većinom glasova odlučivala da se održi zajednički načelni pretres o svim tačkama dnevnog reda. Skupština nije primenila dugogodišnju preporuku civilnog društva da usvoji godišnji plan rada radi povećavanja predvidivosti i organizovanosti rasprave.

Jedino je na sednici zakazanoj za 18. maj 2023. godine odlučeno da će se rasprava voditi o svakoj tački dnevnog reda pojedinačno. Ova sednica zakazana je kao posledica tragičnih

¹⁶ Narodna skupština. Dnevni red prve sednice prvog redovnog zasedanja u 2023. godini; dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/doc/kalendar/13_saziv/Saziv%20I%20redovno%202023.pdf

¹⁷ Podaci o neaktivnosti parlamenta do 2023. su dostupni u prethodnom izdanju Stanja demokratije u Srbiji.

¹⁸ Pored perioda kada je Narodna skupština bila formalno raspuštena, u ovaj zbir se računaju i 56 dana neaktivnosti za vreme vanrednog stanja 2020. godine izazvanog pandemijom COVID-19.

ubistava 3. i 4. maja, i masovnih građanskih protesta koji su usledili. Nakon ove sednice, koja se završila 29. maja 2023, zakazano je vanredno zasedanje sa istim tačkama dnevnog reda, koje je trajalo sve do 11. jula iste godine.

Tokom trinaestog saziva, rasprave u plenumu često su vođene u atmosferi obeleženoj zapaljivim govorima i međusobnim optužbama i uvredama.¹⁹ Platforma „Otvoreni parlament“ je ocenila da predsednik Narodne skupštine Vladimir Orlić nije bio nepristrasan u primeni parlamentarnih pravila.²⁰ Poslanici opozicije su u ovom sazivu dobili mesto predsedavajućeg u 5 od 20 skupštinskih odbora, ali je vladajuća većina u nekoliko prilika uskratila kvorum za rad ovih odbora ili je odložila raspravu uz kontroverzna obrazloženja.²¹

Kontrolna uloga parlamenta takođe je bila ograničena. Iako je Vlada izabrana u oktobru 2022, tek u aprilu 2023. poslanici su prvi put imali priliku da joj postavljaju poslanička pitanja poslednjeg četvrtka u mesecu, u skladu sa članom 206. Poslovnika. Sednica za poslanička pitanja Vladi održana je još samo u maju i junu iste godine. Ni na jednoj sednici pitanja nije postavilo više od dva poslanika opozicije.

Tabela 1. Poslanička pitanja Vladi tokom 2023. godine

Mesec (2023)	Održana sednica za poslanička pitanja	Prisustvo predsednice Vlade	Ukupno pitanja	Pitanja poslanika opozicije
Januar	Ne	/	/	/
Februar	Ne	/	/	/
Mart	Ne	/	/	/
April	Da	Da	6	2
Maj	Da	Da	6	2
Jun	Da	Da	5	1
Jul	Ne	/	/	/
Avgust	Ne	/	/	/
Septembar	Ne	/	/	/
Oktobar	Ne	/	/	/
Novembar	Ne (skupština raspuštena)	/	/	/
Decembar	Ne (skupština raspuštena)	/	/	/

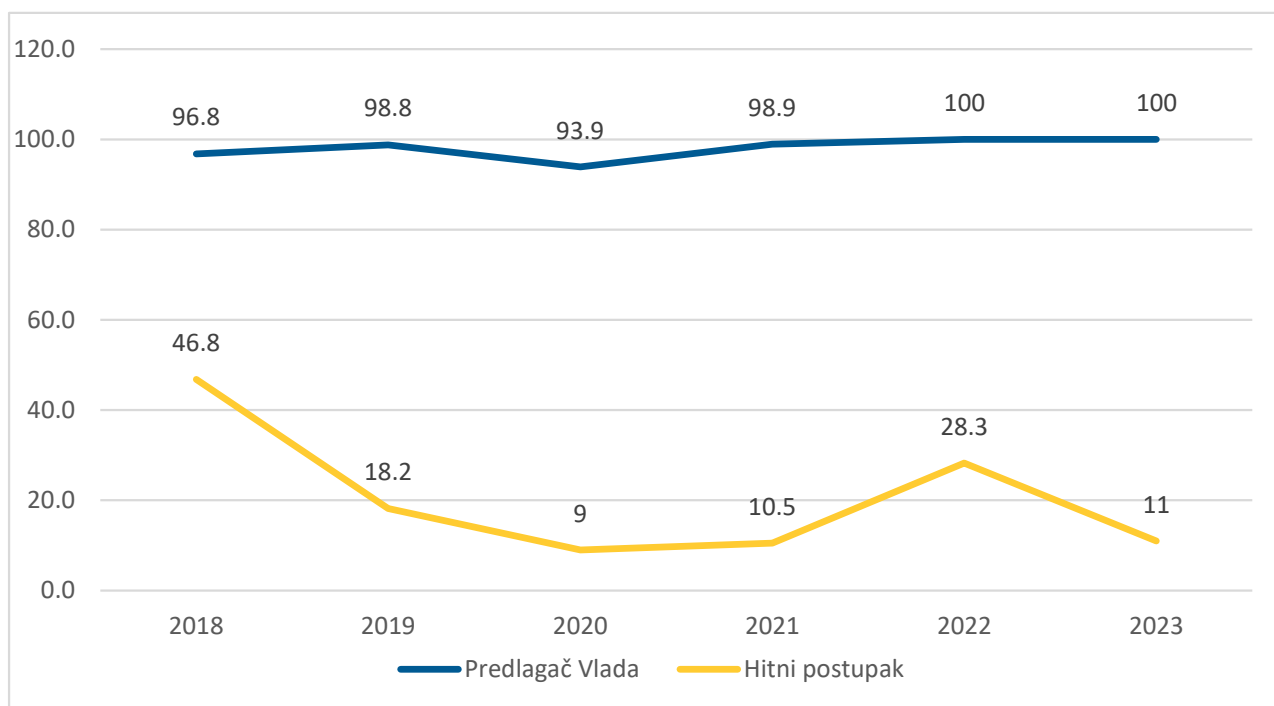
19 "Targetiranje, laži i našminkane steno beleške", Istinomer, 1. jul 2023, <https://www.istinomer.rs/analize/komentar/targetiranje-lazi-i-nasminkane-steno-beleske-parlament/>

20 "Parlamentarna beležnica: O nasilju – od minuta ćutanja do optužbi", Otvoreni Parlament, 25. maj 2023, <https://otvoreniparlament.rs/aktuelno/560>

21 "Odložena rasprava o inicijativi za uvođenje sankcija Rusiji u Skupštini Srbije", RSE, 28. decembar 2022, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-rusija-sankcije/32197471.html>

Vlada je, takođe, nastavila da u potpunosti dominira zakonodavnom agendom. Apsolutno sve zakone usvojene tokom kalendarske 2023. godine predložila je Vlada, isto kao i u 2022. U 13. sazivu su, sveukupno, poslanici opozicije podneli predloge 34 zakona koji nikad nisu stavljeni na dnevni red. Od usvojenih zakona u 2023. godini, 11% je doneto po hitnom postupku, što je manje nego prethodne godine.²²

Grafikon 1. Udeo zakona koje je predložila Vlada i koji su doneti po hitnoj proceduri

Najjasniji slučaj ograničavanja kontrolne uloge Narodne skupštine, ipak, bio je neformalno sprečavanje rada Anketnog odbora radi utvrđivanja činjenica i okolnosti koje su dovele do masovnih ubistava u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu i u selima oko Mladenovca u maju 2023. Narodna skupština je 11. jula 2023. podržala osnivanje Anketnog odbora sa 193 glasa „za“ i nijednim glasom „protiv“.²³

Međutim, Anketni odbor, za čiji je rad bilo predviđeno 30 dana, održao je samo dve sednice. Narodna skupština je 21. jula primila, kako je saopšteno, molbu porodica nastradalih u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ i njihovih zastupnika, koji su zahtevali da se obustavi rad odbora kako se ne bi ugrozio krivični postupak. Istog dana, na sajtu Narodne skupštine objavljeno je nepotpisano saopštenje da se ova molba prihvata i obustavlja se dalje

²² Izvor podataka o usvojenim zakonima: Otvoreni parlament, pristupljeno 12. aprila 2024.

²³ Narodna skupština. Rezultati glasanja za tačku 2 dnevnog reda trećeg vanrednog zasedanja; dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/doc/Listinzi/2023/2023.07.11%202.%20Predlog%20odluke%20o%20obrazovanju%20Anketnog%20odbora...pdf>

postupanje i rad Anketnog odbora.²⁴

Predstavnici dela opozicije održali su 24. jula konferenciju za medije na kojoj su saopštili da neće ići protiv volje porodica, ali da veruju da je u vezi sa radom ovog tela namerno stvorena konfuzija.²⁵ Predsednica odbora iz redova opozicije Marinika Tepić je naglasila da je njegov zadatak bio da se bavi propustima sistema koji su doveli do ubistava, tako da krivični proces protiv direktnih počinitelja nije mogao biti ugrožen. Opozicija je tvrdila da je vlast blokirala rad odbora jer se „uspaničila“ kada je videla spisak planiranih sagovornika, implicirajući da bi otkrivene informacije bile politički štetne po nju. Anketni odbor nije bio formalno-pravno ugašen, već je njegov mandat istekao posle 30 dana, tokom kojih više nije bilo sastanaka zbog odluke vladajuće većine da na njima ne učestvuje.²⁶

Konačno, transparentnost rada Narodne skupštine takođe je u nekoliko prilika bila problematična. U junu 2023, članovima Nacionalnog konventa za evropsku uniju (NKEU) je onemogućeno da prisustvuju sednici Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje, zbog čega je NKEU izrazio protest.²⁷ Istog meseca, „Otvoreni parlament“ je oštro osudio odluku rukovodstva Narodne skupštine da koriguje zvanični transkript zasedanja kako bi iz njega izbacilo nasilno dobacivanje poslanika Nebojše Bakareca (SNS) koji je poslanika opozicije tokom rasprave optuživao za ubistvo.²⁸

24 Narodna skupština. Saopštenje za javnost 21. jula 2023; dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/%D0%A1%D0%90%D0%9E%D0%9F%D0%A8%D0%A2%D0%95%D0%8A%D0%95_%D0%97%D0%90_%D0%88%D0%90%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2.47615.43.html

25 “Tepić o ukidanju Anketnog odbora: Nećemo ići protiv volje roditelja, Orlić pravnim nasiljem odlučio da blokira odbo”, Euronews, 24. jul 2023, <https://www.euronews.rs/srbija/politika/94404/tepic-o-ukidanju-anketnog-odbora-necemo-ici-protiv-volje-roditelja-orlic-pravnim-nasiljem-odlucio-da-blokira-odbor/vest>

26 “Umesto Anketnog odbora poslanici iz opozicije se obraćaju novinarima: Marinika Tepić pita vlast čega se uplašila”, Danas, 24. jul 2023, <https://www.danas.rs/vesti/politika/umesto-anketnog-odbora-poslanici-iz-opozicije-se-obracaju-novinarima-mariniak-tepic-pita-vlast-cega-se-uplasila/>

27 “Nacionalnom konventu uskraćeno prisustvo sednici Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje”, NKEU, 20. jun 2023, <https://eukonvent.org/nacionalnom-konventu-uskraceno-prisustvo-sednici-parlamentarnog-odbora-za-stabilizaciju-i-pridruzivanje/>

28 “Hitno zaustaviti cenzuru u Skupštini Srbije”, Otvoreni Parlament, 28. jun 2023, <https://otvoreniparlament.rs/aktuelno/570>

3. Upravljanje

Mandat Vlade Srbije trajao je tek nešto više od godinu dana - od oktobra 2022. do novembra 2023. godine. Deklarativni spoljnopolitički prioritet je ostalo pristupanje EU, ali Vlada nije bitnije ubrzala reformski proces. Pravosudna reforma se sprovodi, iako uz političke kontroverze koje dovode u pitanje cilj jačanja nezavisnosti pravosuđa. Položaj nezavisnih institucija nije unapređen, budući da se njihovi izveštaji ne razmatraju, a izvršene su i personalne promene isključivo uz podršku vladajuće većine.

Nova Vlada Srbije je izabrana 26. oktobra 2022. godine, posle približno 7 meseci od održavanja parlamentarnih izbora.²⁹ Nakon što je novi saziv Narodne skupštine konstituisan tek početkom avgusta, vladajuća koalicija oko Srpske napredne stranke (SNS) i Socijalističke partije Srbije (SPS), koja je imala 63,2% mandata u Narodnoj skupštini, produžila je proces formiranja Vlade skoro do isteka zakonskog roka od 90 dana.

Na čelo Vlade Srbije treći put izabrana je Ana Brnabić. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je unapred saopštio da Brnabić neće biti na mestu premijerke tokom čitavog mandata, već da bi tokom 2024. godine na njeno mesto mogao da dođe Miloš Vučević, koji je u međuvremenu postao ministar odbrane i predsednik Srpske napredne stranke.³⁰ Treća vlada Ane Brnabić je, međutim, ubrzo nakon što je obeležena prva godišnjica rada krajem oktobra 2023. godine ušla u tehnički mandat, budući da je doneta odluka o raspisivanju novih vanrednih parlamentarnih izbora za 17. decembar 2023. godine.

Ova Vlada je imala 25 resornih ministarstava, što je najveći broj u 21. veku i ujedno četiri resora više nego u prethodnoj vladi Ane Brnabić.³¹ Izvršene su reorganizacije i podele portfelja u nekoliko dosadašnjih ministarstava, a formirano je i jedno potpuno novo – Ministarstvo za javna ulaganja. Kabinet je ukupno brojao 29 članova, uz premijerku i tri ministra bez portfelja, čime je prevaziđen prethodni rekord.³² Na čelu 10 ministarstava su se nalazile žene, tako da je u sastavu Vlade Srbije bilo 38% žena. Ministarske pozicije su obavljala i trojica pripadnika nacionalnih manjina.

29 „Izglasana nova Vlada Srbije”, RSE, 26. oktobar 2022, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-sednica-parlament-izbor-vlade/32100996.html>, 26. oktobar 2022.

30 „Ana Brnabić mandatarka za sastav nove Vlade Srbije: Mandat joj skraćen do 2024.”, Danas, 27. avgust 2022, <https://www.danas.rs/vesti/politika/ana-brnabic-madatarka-za-sastav-nove-vlade-srbije-mandat-joj-skracen-do-2024>

31 „Politika i nova Vlada Srbije: Skupština usvojila zakon - više ministarstva, više i briga”, BBC News na srpskom, 18. oktobar 2022, <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-63302976>

32 Isto

Deklarativno, glavni spoljnopolitički prioritet Vlade je ostalo pristupanje Srbije Evropskoj uniji. Za novu ministarku za evropske integracije izabrana je Tanja Mišćević, bivša šefica pregovaračkog tima Vlade Srbije za pregovore sa EU. Iako su u provladinim medijima nastavili da dominiraju antievropski narativi, istraživanja javnog mnjenja su pokazala da je blago porastao broj građana koji podržavaju članstvo Srbije u Evropskoj uniji, nakon primetnog pada u ranijim godinama.³³

Vlada nije menjala odluku o neusklađivanju sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU kada je u pitanju Ruska Federacija. Tempo reformskog procesa takođe nije bitnije unapređen, s obzirom na to da je od jula 2022. do juna 2023. godine ispunjenost Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA) bila svega 27%³⁴, a da su u drugoj polovini 2023. godine reformske aktivnosti pale u drugi plan nakon raspisivanja vanrednih izbora.

Nakon što su početkom 2022. godine usvojeni ustavni amandmani kojima je izmenjen Ustav Srbije u oblasti pravosuđa kako bi se ispunile obaveze iz poglavlja 23 pregovora Srbije sa EU, predviđeno je u roku od godinu dana i usvajanje pravosudnih zakona. Pravosudni zakoni, koji bliže razrađuju nova ustavna rešenja su usvojeni, na predlog Vlade, u poslednjem danu zakonskog roka, u februaru 2023. godine.³⁵

Primena novih zakona je započeta izborom istaknutih pravnika u Visokom savetu sudstva i Visokom savetu tužilaštva, sprovedenim prema alternativnoj proceduri od strane petočlane Komisije³⁶, s obzirom da nije postignut međustranački konsenzus i dvotrećinska skupštinska većina, a koja je bila postavljena kao zahtev sa ciljem da politički uticaj na postupak bude smanjen.

Alternativna procedura prema kojoj petočlana komisija, u čijem sastavu su predsednik Narodne skupštine, predsednica Ustavnog suda, predsednica Vrhovnog suda, Republička javna tužiteljka i Zaštitnik građana, bira istaknute pravnike za članove pravosudnih saveta je predviđena isključivo kao postupak u izuzetnim okolnostima. Međutim, već na samom početku primene ustavnih amandmana je iskorišćen ovaj mehanizam, na koji su u toku

33 „Blagi rast pristalica ulaska Srbije u EU“, Demostat, 12. jun 2023, <https://demostat.rs/sr/vesti/ekskluziva/blagi-rast-pristalica-ulaska-srbije-u-eu/1768>

34 „Za godinu dana Vlada usvojila 27% planiranih propisa u okviru EU integracija“, European Western Balkans, 28. novembar 2023, <https://europeanwesternbalkans.rs/za-godinu-dana-vlada-usvojila-27-planiranih-propisa-u-okviru-eu-integracija/>

35 „Usvojeni pravosudni zakoni i izabran RIK“, Politika, 10. februar 2023, <https://www.politika.rs/sr/clanak/537076/Usvojeni-pravosudni-zakoni-i-izabran-RIK>

36 „PrEUgovor alarm: Izveštaj o napretku Srbije u Klasteru 1 – maj 2023“, BCBP, 22. maj 2023, <https://preugovor.org/Alarm-izvestaji/1809/Izvestaj-koalicije-prEUgovor-o-napretku-Srbije-u.shtml>

javne rasprave upozoravali i Venecijanska komisija i stručna javnost.³⁷ Komisija je izabrala upravo one kandidate koji su uživali podršku vladajuće većine.³⁸

Paralelno sa sprovođenjem pravosudne reforme, slučaj premeštaja tužiteljke Višeg javnog tužilaštva u Beogradu je iznova otvorio pitanje nezavisnosti pravosuđa u praksi i podložnost političkim uticajima. Dve tužiteljke su premeštene samo nekoliko dana nakon što su uhapšeni osumnjičeni za zloupotrebe u jednom od najvećih javnih preduzeća Elektroprivredi Srbije (EPS), u slučajevima u kojima su one postupale, uz njihove tvrdnje da se radi o politički motivisanom činu.³⁹

Iako je prethodna Strategija za borbu protiv korupcije istekla još 2018, Vlada je tek u martu 2023. godine oformila radnu grupu za izradu novog strateškog dokumenta. Predlog strategije i pratećeg akcionog plana je sastavilo Ministarstvo pravde nakon okončanja ubrzane javne rasprave u septembru, uz kritike stručne javnosti. Predviđeno je da Strategiju za borbu protiv korupcije usvoji Vlada, što je odstupanje od ranije prakse gde je krovne antikorupcijske dokumente usvajala Narodna skupština, ali do okončanja mandata Vlade Srbije u novembru 2023. godine to nije učinjeno.⁴⁰

Nezavisne institucije

Mandat Zaštitnika građana Zorana Pašalića istekao je u julu 2022. godine, ali postupak novog izbora nije pokrenut blagovremeno, već tek u februaru 2023. godine. Za Ombudsmana je reizabran Zoran Pašalić u osmogodišnjem mandatu⁴¹, uprkos kritikama organizacija civilnog društva zbog neadekvatnog postupanja u prethodnom periodu.⁴²

Proširena ovlašćenja Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o

37 "Serbia - Urgent opinion on the revised draft constitutional amendments on the judiciary", Venecijanska komisija, 24. novembar 2021, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)048-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)048-e)

38 "Komisija izabrala istaknute pravnike za visoke savete sudstva i tužilaštva", Radio 021, 8. maj 2023, <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/340092/Komisija-izabrala-istaknute-pravnike-za-visoke-savete-sudstva-i-tuzilastva.html>

39 "Šta se zna o slučaju EPS zbog kog su navodno smenjene tužiteljke u Srbiji", RSE, 27. februar 2023, <https://www.slobodnaevropa.org/a/tuzilastvo-korupcija-srbija-elektroprivreda/32290502.html>

40 „PrEUgovor alarm: Izveštaj o napretku Srbije u Klasteru 1 – novembar 2023“, BCBP, 22. novembar 2023. godine, <https://preugovor.org/Alarm-izvestaji/1862/Izvestaj-koalicije-prEUgovor-o-napretku-Srbije-u.shtml>

41 „Zaštitnik građana: Pašaliću novi mandat, ali na osam godina“, Vreme, 20. april 2023, <https://vreme.com/vesti/zastitnik-gradjana-pasalicu-novi-mandat-ali-na-osam-godina/>

42 „Zoran Pašalić ponovo zaštitnik građana“, VOA, 19. april 2023, <https://www.glasamerike.net/a/srbija-ombudsman-pa%C5%A1ali%C4%87-reizbor-kritike-kontrola/7057561.html>

ličnosti na osnovu novog Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja iz 2021. godine, uključujući i mogućnost izdavanja prekršajnih naloga, nisu rezultovale značajnijim unapređenjem transparentnosti organa vlasti.⁴³ Godišnji izveštaj o radu Poverenika, kao i drugih nezavisnih institucija, nadležni organi nisu ni razmatrali u toku 2023. godine.

U delokrugu rada Poverenika je i zaštita podataka o ličnosti – segment u okviru kojeg je u avgustu 2023. godine konačno usvojena Strategija zaštite podataka o ličnosti za period do 2030. godine. Međutim, iz koalicije PrEUgovor ocenjuju da je tek neophodna izmena centralnog akta u ovoj oblasti – Zakona o zaštiti podataka o ličnosti - iz 2018. godine, kako bi se postiglo usklađivanje sa propisima EU.⁴⁴

Problematično je da je Savet za borbu protiv korupcije, kao stručno-savetodavno telo Vlade Srbije, nastavio da funkcioniše u okrnjenom sastavu, s obzirom da od 2021. godine ima svega šest članova od ukupno predviđenih trinaest. Savet za borbu protiv korupcije je u junu 2023. godine uputio predlog za imenovanje dva nova člana, ali Vlada ponovo nije donela odluku o tom pitanju.⁴⁵ Na sednicama Vlade se kontinuirano ne razmatraju izveštaji Saveta uprkos obavezi Srbije u okviru Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 23.⁴⁶

U datom izveštajnom periodu izabran je novi direktor Agencije za sprečavanje korupcije. Prvi put je, prema novim zakonskim odredbama, biran u Narodnoj skupštini. Februara 2023. godine je postavljen Dejan Damnjanović, raniji zamenik direktora Agencije za sprečavanje korupcije, mesec dana nakon što je istekao mandat dotadašnjeg direktora.⁴⁷

Personalne promene su se dogodile i u nezavisnoj Državnoj revizorskoj instituciji (DRI). U Narodnoj skupštini je reizabran predsednik DRI Duško Pejović, a izabrani su i potpredsednik i članovi Saveta Institucije,⁴⁸ pri čemu su svi predlozi došli od strane poslaničkih grupa iz okvira vladajuće koalicije, dok je jedini opozicioni predlog odbačen.

43 „PrEUgovor alarm: Izveštaj o napretku Srbije u Klasteru 1 – novembar 2023“, BCBP, 22. novembar 2023, <https://preugovor.org/Alarm-izvestaji/1862/Izvestaj-koalicije-prEUgovor-o-napretku-Srbije-u.shtml>

44 Isto

45 „Propuštena godina i nedovoljni planovi“, Transparentnost Srbija, januar 2024, https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/Preporuke_GRECO_iz_petog_kruga_evaluacije_deo_koji_se_odnosi_na_izvr%C5%A1nu_vlast_-_analiza.pdf

46 “Izveštaj o sprovođenju revidiranog AP23 za 3. kvartal 2023.”, Ministarstvo pravde Republike Srbije, <https://www.mpravde.gov.rs/files/Извештај%20о%20спровођењу%20ревидираног%20АП23%20%20за%203.%20квартал%202023..docx>

47 „Pravnik Dejan Damnjanović novi direktor Agencije za sprečavanje korupcije“, Danas, 27. februar 2023, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/pravnik-dejan-damnjanovic-novi-direktor-agencije-za-sprecavanje-korupcije/>

48 „Duško Pejović reizabran za predsednika Saveta DRI“, RTV, 26. aprila 2023, https://rtv.rs/sr_lat/drustvo/dusko-pejovic-reizabran-za-predsednika-saveta-dri_1439746.html

4. Civilno društvo

Atmosfera u kojoj deluju organizacije civilnog društva u Srbiji (OCD) ostaju nepovoljni. Uprkos formalno iskazanoj spremnosti da se OCD uključe u proces donošenja odluka, nastavlja se trend sužavanja prostora za njihovo delovanje, a tokom posmatranog perioda pritisci, zastrašivanja i verbalni napadi na aktiviste i članove organizacija civilnog društva su se nastavili. Izostanak odgovora na napade, ali i sumnje da je država pokušala da špijunira predstavnike civilnog društva preko špijunskog softvera dodatno su produbili nepoverenje između vlasti i civilnog društva.

Srbija je u godišnjem izveštaju globalnog saveza organizacija civilnog društva (CIVICUS) petu godinu zaredom ocenjena kao država u kojoj postoji opstrukcija aktivnosti građanskog društva. Kao primeri se navode izveštaji o sukobima policije i ekoloških aktivista, pritisak na aktiviste, SLAPP tužbe protiv novinara kojima se nastoji sprečiti učešće javnosti i ućutkati kritike, kao i napadi na novinare i aktiviste i pritisak na sindikate.⁴⁹

Nakon višegodišnjih najava, tek u februaru 2023. godine Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog započelo je proces formiranja Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. Osnivanje ovog tela počelo je nakon što je Vlada Srbije usvojila Strategiju za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2022-2030, čiji proces izrade je bojkotovao veliki broj organizacija civilnog društva.⁵⁰ Krajem septembra je na sednici Vlade Srbije⁵¹ usvojena odluka o formiranju Saveta, a prva sednica održana je u decembru. U sastavu Saveta je 11 članova iz civilnog društva i devet iz različitih državnih organa.⁵²

Tokom izveštajnog perioda nastavljeni su sastanci predstavnika državnih institucija sa organizacijama civilnog društva okupljenih oko Nacionalnog konventa o EU (NKEU), ali u više navrata predstavnici OCD bili su nezadovoljni prostorom za uticaj na ključna zakonska rešenja. Među preporukama NKEU ponavlja se da je potrebno razviti dodatne kvalitativne kriterijume za učešće OCD-a u procesima donošenja odluka na osnovu stručnosti i

49 „People power under attacks 2023 [Moć građana pod napadima 2023]”, CIVICUS, 6. decembar 2023, https://monitor.civicus.org/globalfindings_2023/

50 „Stanje demokratije u Srbiji 2022”, Centar savremene politike, 5. oktobar .2022, <https://centarsavremenepolitike.rs/biblioteka/izvestaj-iz-senke-stanje-demokratije-u-srbiji-2022/>

51 „Osnovan Savet za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva”, Vlada Srbije, 29. septembar 2023, <https://www.srbija.gov.rs/vest/735327/osnovan-savet-za-stvaranje-podsticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnog-drustva.php>

52 „Održana prva sednica Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva”, Beogradska otvorena škola, 8. decembar 2023, <https://www.bos.rs/rs/vesti/3/1486/odrzana-prva-sednica-saveta-za-stvaranje-podsticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnog-drustva.html>

doprinosa oblastima od javnog interesa.⁵³

Masovna ubistva 3. i 4. maja u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu i selima kraj Mladenovca koja su šokirala srpsko društvo uticala su i na delovanje aktivista i branitelja ljudskih prava. Brojne organizacije civilnog društva bile su direktno ili indirektno uključene u masovne proteste pod sloganom „Srbija protiv nasilja“ koji su se održavali širom zemlje. Sedamnaest organizacija civilnog društva i medijskih udruženja osnovalo je Mrežu udruženja građana, novinara i medija protiv nasilja, koja je u podržala zahteve protesta građana.⁵⁴

U jeku protesta „Srbija protiv nasilja“ uhapšen je novinar i kopredsedavajući Zajedničkim konsultativnim komitetom civilnog društva EU-Srbija Boško Savković pod sumnjom da je nosio transparent na kom je bila obešena lutka predsednika Srbije Aleksandra Vučića.⁵⁵ Savkoviću je određen pritvor od 30 dana zbog krivičnog dela pozivanja na nasilno rušenje ustavnog poretka i bezbednosti. Iako je tvrdio da nema veze sa lutkom, Savković je, kako tvrdi, iz straha sklopio sporazum o priznavanju krivice sa tužilaštvom nakon čega je pušten iz pritvora i osuđen na uslovnu kaznu zatvora od šest meseci.⁵⁶

Period nakon izbora obeležio je nastavak protesta građana zbog izbornih neregularnosti. Tokom protesta organizovanog 24. decembra došlo je do policijskog nasilja nakon čega je uhapšeno više od 30 građana, među kojima su i studenti.⁵⁷ Uhapšenim studentima na teret je stavljeno dela nasilnog pozivanja na rušenje ustavnog poretka i nasilničko ponašanje.⁵⁸ Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM) upozorio je na nesrazmerno korišćenje sredstava prinude od strane policije prema građanima na protestu.⁵⁹

53 „Knjiga preporuka Nacionalnog konventa o EU 2023“, NKEU, 2. novembar 2023, <https://eukonvent.org/wp-content/uploads/2023/11/Sazetak-finalni-Knjiga-preporuka.pdf>

54 „Istupi protiv nasilja“, <https://protivnasilja.rs/>

55 „Uhapšen Boško Savković, novinar i pisac, zbog lutke „obešenog predsednika“, Danas, 4. jun 2023, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/uhapsen-bosko-savkovic-novinar-i-pisac/>

56 „Na slobodi sam daleko korisniji svojoj porodici i svima nama“: Otvoreno pismo Boška Savkovića koji je osuđen zbog Vučićeve lutke“, Danas, 7. jun 2023, <https://mc.rs/novinar-bosko-savkovic-sklopio-sporazum-o-priznanju-krivice-sa-tuzilastvom-uhapsen-zbog-lutke-sa-vucicevim-likom/za-medije/detaljno/4647>

57 „Više od 30 uhapšenih u policijskoj akciji u Beogradu nakon protesta protiv izbornih rezultata“, RSE, 24. decembar 2024, <https://www.slobodnaevropa.org/a/protest-rik-srbija-izbori/32745514.html>

58 „Ninić: Studente terete za rušenje ustavnog poretka, a huligane za Beton halu osudili na novčane kazne“, N1, 27. decembar 2024, <https://n1info.rs/vesti/ninic-studente-terete-za-rusenje-ustavnog-poretka-a-huligane-za-beton-halu-osudili-na-novcane-kazne/>

59 „YUCOM: Prekomerna upotreba sile policije prema građanima na protestu“, 021.rs, 25. decembar 2024, <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/362301/YUCOM-Prekomerna-upotreba-sile-policije-prema-gradjanima-na-protestu.html>

Napadi i zastrašivanje aktivista i organizacija civilnog društva nastavljani su tokom izveštajnog perioda. Među važnijim napadima u ovom izveštajnom periodu su napadi na književno udruženje KROKODIL u Beogradu⁶⁰, poziv na linč i ugrožavanje akademskog istraživanja profesora na Fakultetu političkih nauka⁶¹, preteći grafit koji targetira direktorku Inicijative mladih za ljudskih prava, Sofiju Todorović⁶² i fizički napad na Predraga Voštinića iz kraljevačkog Lokalnog fronta.⁶³

Sredinom decembra 2023. aktivistkinja za ljudska prava Aida Ćorović pravnosnažno je osuđena zbog gađanja jajima zida sa muralom osuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića u Beogradu. U presudi se navodi da je Ćorović prekršila Zakon o javnom redu i miru, ali se ne navodi da je gađala mural na kom je oslikan Mladić, već samo da je „gađala zid“.⁶⁴

U novembru 2023. godine Šer fondacija objavila je da su dva predstavnika civilnog društva napadnuta špijunskim softverom „Pegasus“ ili sličnim softverom.⁶⁵ Iz ove fondacije upozorili su da napadi špijunskim softverom na predstavnike kritičke javnosti imaju poguban uticaj po demokratiju i ljudska prava. Predstavnici vlasti nisu odgovorili niti istražili navode o pokušaju špijuniranja predstavnika organizacija civilnog društva.

Period predizborne kampanje obeležili su brojni napadi državnih zvaničnika i tabloidno blaćenje potpisnika nestranačke inicijative „ProGlas“.⁶⁶ YUCOM zabeležio je ograničavanje slobode izražavanja sudija i tužilaca koji su potpisali inicijativu „ProGlas“.⁶⁷

60 „Napadnute prostorije udruženja KROKODIL u Beogradu“, Radio Slobodna Evropa, 13. mart 2023, <https://www.slobodnaevropa.org/a/krokodil-napad-na-prostorije-u-beogradu/32315501.html>

61 „NKEU: Najoštrije osuđujemo napad na profesore Fakulteta političkih nauka“, European Western Balkans, 17. mart 2023, <https://europeanwesternbalkans.rs/nkeu-najstrijе-osudjujemo-napad-na-profesore-fakulteta-politickih-nauka/>

62 „Preteći grafit u Beogradu targetira direktorku Inicijative mladih“, Radio Slobodna Evropa, 15. avgust 2023, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-beograd-pretnje-grafit-inicijativa-mladih/32549198.html>

63 „Napadnut Predrag Voštinić: Pokušali da ga izguraju sa puta pa se vratili da ga obore“, Autonomija, 10. septembar 2023, <https://autonomija.info/napadnut-predrag-vostinic-pokusali-da-ga-izguraju-s-puta-pa-se-vratili-da-ga-obore/>

64 „Aktivistica osuđena zbog gađanja murala Ratka Mladića u Beogradu“, Al Džazira, 14. decembar 2023, <https://balkans.aljazeera.net/news/2023/12/14/aktivistica-osudjena-zbog-gadjanja-murala-ratka-mladica-u-beogradu>

65 „Šer fondacija: Srpske vlasti 'napale' predstavnike civilnog društva špijunskim softverom Pegasus, Beta, 20. novembar 2023, <https://beta.rs/content/194637-ser-fondacija-srpske-vlasti-napale-predstavnike-civilnog-drustva-spjunskim-softverom-pegasus>

66 „Proglas“, <https://www.proglas.co.rs/>

67 „Izbori u Srbiji 2023: Povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda i pritisci na građane i pravosuđe“, YUCOM, 20. decembar 2023, https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2023/12/Izbori-u-Srbiji-2023.-godine_Povrede-ljudskih-prava-i-osnovnih-sloboda-i-pritisci-na-gra%C4%91ane-i-pravosu%C4%91e.pdf

Tokom izveštajnog perioda nastavljeno je dodeljivanje državnog novca fiktivno registrovanim organizacijama civilnog društva. Kako je otkriveno u istraživanju BIRN-a i Građanskih inicijativa, mreža organizacija lažirala je izveštaje i izvlačila milione iz budžeta na konkursima namenjenim mladima, porodicama i ženama.⁶⁸

68 „Lažirane isplate, fiktivna predavanja: Kako su milioni evra za ugrožene završili u tuđim džepovima“, BIRN, 21. novembar 2023, <https://birn.rs/milioni-evra-izvuceni-na-javnim-konkursima-za-mlade-i-decu/>

5. Sloboda izražavanja

U 2023. godini je nastavljen trend urušavanja medijskih sloboda u Srbiji. Zabeležen je značajan porast napada na novinare i drugi najveći broj napada još od 2008. godine, dok su SLAPP tužbe ostale česta metoda zastrašivanja. Regulatorno telo za elektronske medije (REM) je dodelom četiri nacionalne frekvencije propagandističkim provladinim televizijama i odlaganjem odluke o petoj nacionalnoj frekvenciji potvrdilo ocene o političkoj pristrasnosti. Novi medijski zakoni legalizovali mogućnost vlasništva Telekoma Srbija nad medijima, što može dodatno negativno uticati na medijsko tržište. U dominantnim medijima postoji ozbiljan nedostatak pluralizma i favorizovanje vlasti tokom izbornog procesa.

Srbija je u 2023. godini nastavila da pada prema relevantnim međunarodnim indeksima slobode medija. U poslednjem izveštaju Reportera bez granica zauzima 91. mesto na listi što predstavlja pad od 12 mesta u odnosu na prošlu godinu kada se nalazila na 79. mestu.⁶⁹ Ocenu slobode medija u Srbiji smanjio je i Freedom House, u izveštaju "Države u tranziciji" iz 2024. godine. Srbija je dobila nižu ocenu u oblasti nezavisnih medija zbog "sve neprijateljskijeg okruženja za kritičko novinarstvo i nepoštene i politički motivisane dodele nacionalnih frekvencija".⁷⁰

Zastrašivanje novinara

Prema evidenciji Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), u 2023. godini zabeleženo je ukupno 183 napada na novinare, što je drugi najveći broj napada od 2008. godine i povećanje od preko 30% u odnosu na prošlu godinu. Ukupno je bilo 11 fizičkih napada, 3 napada na imovinu i 123 pritisaka na novinare.⁷¹ Od početka 2023. godine pa do kraja novembra ukupno je formirano 73 predmeta u vezi sa napadima na novinare i ugrožavanje njihove bezbednosti, od kojih je samo 23 rešeno.⁷²

Pretnje smrću novinarima zbog njihovog rada predstavljaju čestu formu pritiska. Stevan Dojčinović, istraživački novinar i urednik KRIK-a, dobio je pretnju smrću nakon gostovanja

69 Reporteri bez granica, 3.maj 2023, <https://rsf.org/en/country/serbia>

70 "Nations in Transit 2024: Serbia", Freedom House, 11. april 2024, <https://freedomhouse.org/country/serbia/nations-transit/2024>

71 Napadi na novinare, NUNS, <https://www.bazenuns.rs/srpski/napadi-na-novinare/pretraga>, pristupljeno 13.3.2024.

72 "Veran Matić: Ove godine formirano 73 predmeta zbog napada na novinare, rešeno njih 23", NUNS, 20. decembar 2023, <https://nuns.rs/veran-matic-ove-godine-formirano-73-predmeta-zbog-napada-na-novinare-reseno-njih-23/>

na podkastu na Nova.rs gde je govorio o životnom putu kriminalaca u Srbiji.⁷³ U oktobru 2023. godine Mreža sigurnih novinara i organizacija Media Freedom Rapid Response su pozvale institucije u Srbiji da reše problem pretnje novinarima i naglasile svoju zabrinutost zbog pretnji koje su upućene voditelju podkasta "Dobar, loš, zao" Nenad Kulačinu.⁷⁴ Kulačin je od početka 2023. prijavio osam pretnji, na osnovu kojih je doneta samo jedna odluka o odbacivanju krivične prijave, dok se ostali predmeti nalaze u tužilaštvu.⁷⁵ Kulminacija višegodišnje kampanje sa stotinama pretnji smrću primorala je drugog voditelja pomenutog podkasta, novinara i pisca Marka Vidojkovića, da napusti zemlju uz pomoć Međunarodnog PEN centra, koji je naveo da je ovo jedan od dva najteža slučaja pretnji novinarima u Evropi.⁷⁶ Pretnje smrću dobio je i novinar Danasa, Vojin Radovanović, koji je pretrpeo i fizički napad krajem juna 2023.⁷⁷

U poslednjoj nedelji maja zabeležen je slučaj opstrukcije rada televizije N1 kada je tridesetak osoba koji su se predstavili kao "Narodni štab" upalo u dvorište redakcije N1 sa ozvučenjem i transparentima, na šta policija nije reagovala.⁷⁸ Ovaj incident dogodio se samo nekoliko dana nakon što su predsednica Vlade Srbije Ana Brnabić i poslanik SNS-a Nebojša Bakarec u Narodnoj skupštini optužili N1 i Novu S za širenje mržnje i nasilja koji dovode do tragedija poput dva masovna ubistva koja su se dogodila u maju.⁷⁹

U Drugom redovnom godišnjem izveštaju Fondacije Slavko Ćuruvija i Centra za pravosudna istraživanja o zaštiti slobode izražavanja u pravosudnom sistemu Srbije 2022. godine,

73 "Dojčinović dobio pretnje smrću nakon gostovanja na Nova.rs, slučaj prijavljen", N1, 7. mart 2023, <https://n1info.rs/vesti/dojcinovic-dobio-pretnje-smrcu-nakon-gostovanja-na-nova-rs-slucaj-prijavljen/>

74 Media Freedom Rapid Response: Threats to Journalists must be addressed by institutions in Serbia, 27. oktobar 2023, <https://www.mfrr.eu/threats-to-journalists-must-be-addressed-by-institutions-in-serbia/>

75 "Sejf džurnalista: Nenad Kulačin ponovo na meti pretnji", Danas, 26. oktobar 2023, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/sejf-dzurnalista-nenad-kulacin-ponovo-na-meti-pretnji/>

76 "Vidojković za Međunarodni PEN: Savršeno organizovana mreža terora nad kritičarima režima u Srbiji", Cenzolovka, 26. mart 2024, <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/vidojkovic-za-medjunarodni-pen-savrseno-organizovana-mreza-terora-nad-kriticarima-rezi-ma-u-srbiji/>

77 "SafeJournalists: Pretnje smrću novinaru Danas-a u Srbiji", NUNS, 2. avgust, 2023, <https://nuns.rs/safejournalists-pretnje-smrcu-novinaru-danas-a-u-srbiji/>

78 "Nedopustivo ometanje rada novinara N1 televizije", NUNS, 31. maj 2023, <https://nuns.rs/nedopustivo-ometanje-rada-novinara-n1-televizije/>

79 "Serbia: Fresh attacks and smears on media raise threat level", Media Freedom Rapid Response, jun 2023, <https://www.mfrr.eu/serbia-fresh-attacks-and-smears-on-media-raise-threat-level/>

SLAPP⁸⁰ tužbe su prepoznate kao novi oblik pretnje slobodi izražavanja.⁸¹ Prema izveštaju za 2023. godinu CASE koalicije (Coalition against SLAPPs in Europe) Srbija se našla na 10. mestu po broju SLAPP tužbi sa 28 registrovanih tužbi čije su najčešće mete novinari, mediji, aktivisti i nevladine organizacije.⁸² Sa čak 12 takvih tužbi u prethodne 2 godine ubedljivo prednjači istraživački medij KRIK.⁸³

Nakon dve osuđujuće presude pripadnicima državne bezbednosti za ubistvo vlasnika listova Dnevni telegraf i Evropljanin Slavka Ćuruvije 1999. godine, Apelacioni sud u Beogradu je tokom 2023. godine doneo oslobađajuću presudu u ponovljenom sudskom postupku. Ovim je preinačena presuda koja je predstavljala jedinu osuđujuću presudu za ubistvo novinara u modernoj istoriji Srbije. Spekulacije o oslobađajućoj presudi u javnosti su se pojavile su se još tokom leta 2023. godine,⁸⁴ a Apelacioni sud u Beogradu ju je objavio 2. februara 2024.⁸⁵ Novinarska udruženja su zbog presude organizovala protest.

Regulatorno okruženje i rad nezavisnih institucija

Nakon što je Regulatorno telo za elektronske medije (REM) u julu 2022. dodelilo četiri nacionalne televizijske frekvencije provladinim televizijama, u avgustu je raspisan javni konkurs i za petu nacionalnu frekvenciju. Međutim, o rezultatima ovog konkursa, na koji su se prijavile 4 televizije, REM ni nakon više od godinu i po dana nije doneo odluku. Predsednica Saveta REM-a Olivera Zekić saopštila da neće dodeliti petu nacionalnu frekvenciju dok je

80 "SLAPP je akronim engleskog naziva Strategic Lawsuit Against Public Participation, što bi u prevodu značilo strateške tužbe protiv učešća javnosti. Radi se o tužbama koje proizlaze iz javnog istupanja tuženog povodom pitanja od javnog interesa. Tužbeni zahtevi su pravno neosnovani, očigledno neutemeljeni ili sadrže elemente koji ukazuju na zloupotrebu prava ili procesnih pravila, te stoga koriste sudski postupak za druge ciljeve, a ne za stvarnu procenu, dokazivanje ili ostvarivanje prava"

81 "SLAPP tužbe ukratko, Fondacija Slavko Ćuruvija, decembar 2023, <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2023/12/SLAPP-tuzbe-ukratko-Slavko-Curuvija-fondacija.pdf>

82 "SLAPPS: A Threat to Democracy Continues to Grow", CASE, jul 2023, <https://www.the-case.eu/wp-content/uploads/2023/08/20230703-CASE-UPDATE-REPORT-2023-1.pdf>

83 "Dvanaesta tužba protiv KRIK-a stigla od Vučićevog kuma", KRIK, 10. maj 2023, <https://www.krik.rs/dvanaesta-tuzba-protiv-krik-a-stigla-od-vucicevog-kuma/>

84 "O mogućoj konačnoj presudi Apelacionog suda za ubistvo Slavka Ćuruvije", Javni Servis, 28. avgust 2023, <https://javiservis.net/mediji/dnevnici-nedeljnici-mesecnici/novi-magazin/o-mogucjoj-konacnoj-presudu-apelacionog-suda-za-ubistvo-slavka-curuvije/>

85 "Dve presude i – ništa: Kako je teklo suđenje za ubistvo Slavka Ćuruvije", N1, 2. februar 2024, <https://n1info.rs/vesti/dve-presude-i-nista-kako-je-teklo-sudjenje-za-ubistvo-slavka-curuvije/>

u toku sudski spor sa TV Nova S koji je ova televizija prethodno pokrenula zbog ćutanja uprave.⁸⁶

Tri godine nakon usvajanja Medijske strategije za period 2020-2025, Ministarstvo informisanja izradilo je nacрте dva ključna zakona - Zakona o javnom informisanju i medijima (ZJIM) i Zakona o elektronskim medijima (ZEM).⁸⁷ Ključne primedbe Koalicije za slobodu medije i Crte nisu uvažene, a Narodna skupština 26. oktobra usvojila je medijske zakone po hitnoj proceduri.⁸⁸

Amandmani ovih organizacija su se odnosili na članove zakona koji dozvoljavaju državnim preduzećima poput Telekomu Srbija da imaju medije u svom vlasništvu. Takođe su predlagali rešenje problema manjka odredbi o sudskoj i građanskoj kontroli postupanja REM-a, kao i ograničenje funkcionerske kampanje i propisivanje kriterijuma na osnovu koje REM prati izveštavanje medija tokom izbornih kampanja. Predlagači su ocenili da se neprihvatanjem pomenutih amandmana dozvoljava državnom Telekomu Srbija da "osniva i kupuje medije, čime se omogućava još jača kontrola države nad informisanjem građana i medijskim tržištem".⁸⁹

Nakon decembarskih izbora, REM je odugovlačio da objavi izveštaj o monotoringu izborne kampanje. Prvi Izveštaj REM je objavio više od 10 dana nakon izbora i obuhvatio je

86 "Media pluralism in a legal limbo in Serbia", Media Freedom Rapid Response, 2. maj 2023, <https://www.mfrr.eu/media-pluralism-in-a-legal-limbo-in-serbia/>

87 "EK o medijskim zakonima: Sloboda medija je jedna od ključnih briga EU", NUNS, 25. oktobar 2023, <https://nuns.rs/ek-o-medijskim-zakonima-sloboda-medija-je-jedna-od-kljucnih-briga-eu/>

88 "Usvajanjem medijskih zakona Srbija selektivno prihvata evropske vrednosti, smatraju NVO", Radio Slobodna Evropa, 26. oktobar 2023, <https://www.slobodnaevropa.org/a/medijski-zakoni-srbija-evropske-vrednosti-nvo/32655338.html>

89 "Koalicija za slobodu medija i CRTA: Država da garantuje da medijski zakoni neće biti zloupotrebljeni", NUNS, 26. oktobar 2023, <https://nuns.rs/koalicija-za-slobodu-medija-i-crta-drzava-da-garantuje-da-medijski-zakoni-nece-bit-zloupotrebljeni/>

samo monitoring javnih servisa i kablovskih televizija, dok su televizije sa nacionalnom pokrivenošću, snažno naklonjene vlastima, bile izostavljene.⁹⁰

Javni medijski servisi i ekonomski faktori

Monitoring centralnih informativnih emisija na kanalima sa nacionalnom pokrivenošću u periodu od juna 2022. do maja 2023. godine, koji je sproveda Crta, pokazao je da se dugogodišnje odsustvo pluralizma nastavlja. Zastupljenost predstavnika vladajuće većine u ovim emisijama je, u proseku, bilo 95% vremena posvećenog političkim akterima, dok su predstavnici opozicije dobili svega 5%.⁹¹ Situacija se nije značajno razlikovala ni na jednom kanalu sa nacionalnom pokrivenošću. Na prvom programu javnog servisa, RTS1, predstavnici vlasti su bili zastupljeni 94% vremena, a predstavnici opozicije 6% vremena u centralnim informativnim emisijama.⁹²

Telekom Srbija je, kao kompanija u vlasništvu države, godinama kritikovan kao instrument vlasti za kontrolu i uticaj nad medijima, kako kroz finansiranje, tako i kroz Telekomovu kablovsku mrežu. U maju 2023. su poslanici u Evropskom parlamentu usvojili godišnji izveštaj o Srbiji u kojem su, između ostalog, izražava zabrinutost zbog navoda da vlast koristi kompaniju Telekom Srbija za povećanje uticaja nad medijskim tržištem u Srbiji.⁹³ U izveštaju se takođe konstatuje da državno finansiranje Telekoma utiče na nepravednu konkurentsku prednost i urušava stanje nezavisnih medija. Ipak, Narodna skupština Srbije je novim Zakonom o javnom informisanju Telekomu zvanično omogućila da bude vlasnik medija.

Dodatno, Centar za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) je u svom istraživanju otkrio da televizije sa nacionalnom pokrivenošću već godinu dana bez ikakvih posledica mogu da zarađuju emitujući više reklama nego što je to zakonom dozvoljeno. Prema njihovim saznanjima, REM nije podneo prekršajne prijave protiv televizija koje su prekoračile dozvoljeno trajanje emitovanje reklama i time omogućio vlasnicima televizija da "prihoduju

90 „Na jedan zaista ciničan način prećutkuje jednu od najgorih kampanja ikada“: Izveštaj REM-a stigao kasno, a uz to je i nepotpun”, Cenzolovka, 29. decembar 2023,

<https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/na-jedan-zaista-cinican-nacin-precutkuje-jednu-od-najgorih-kampanja-ikada-izvestaj-rem-a-stigao-kasno-a-uz-to-je-i-nepotpun/>

91 “Medija monitoring: Politički pluralizam jun 2022 – maj 2023”, Crta, 14. jun 2023, <https://crta.rs/medija-monitoring-politicki-pluralizam-jun-2022-maj-2023/>

92 Isto

93 2022 Report on Serbia, European Parliament, 10. maj 2023, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0192_EN.html

milione evra”.⁹⁴

Godinama unazad postoji problem politički pristrasne dodele sredstava na javnim konkursima za projektno sufinansiranje medijskog sadržaja od strane države i lokalnih samouprava. Prema novim odredbedbama Zakona o javnom informisanju i medijima za dobijanje sredstava putem medijskih projekata važan kriterijum je poštovanje odluka Saveta za štampu i REM-a, a pooštreni su i kriterijumi za članove komisija koje odlučuju o dodeli sredstava. Vlada Srbije je usvojila predlog budžeta u oktobru, gde se predviđa 27 miliona dinara više za informisanje u 2024. nego 2023.⁹⁵ Međutim, već početkom godine mnoge lokalne samouprave umanjile su sredstva za projektno sufinansiranje medijskih projekata u odnosu na prošlu godinu, što može biti jedan od načina da se zaobiđu kriterijumi postavljeni novim zakonskim rešenjima. Tako se dovodi u pitanje da li će novi zakon rešiti problem javnog finansiranja medija i da li će biti prekinuta praksa dodeljivanja sredstava medijima lojalnim vladajućim strankama u Srbiji.⁹⁶

94 “Milion za televizije mimo zakona i uz blagoslov REM-a”, CINS, 24. oktobar 2023, <https://www.cins.rs/milioni-za-televizije-mimo-zakona-i-uz-blagoslov-rem-a/>

95 “Za projektno sufinansiranje medija u 2024. godini 8 odsto više novca nego ove godine”, NUNS, 10. oktobar 2023, <https://nuns.rs/za-projektno-sufinansiranje-medija-u-2024-godini-8-odsto-vise-novca-nego-ove-godine/>

96 “Niz se nastavlja: Vršac, Bajina Bašta, Požega i Bačka Topola izdvojili deset puta manje novca za sufinansiranje medijskih projekata nego lane”, Cenzolovka, 8. mart 2024, <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/niz-se-nastavlja-vrsac-bajina-basta-pozega-i-backa-topola-izdvojili-deset-puta-manje-novca-za-sufinansiranje-medijskih-projekata-nego-lane/>

Centar savremene politike

Centar savremene politike (CSP) je think tank iz Beograda osnovan 2012, čiji rad je fokusiran na oblasti demokratije, evropskih integracija i spoljne politike. Glavni ciljevi organizacije su razvoj i promocija demokratije, podrška procesu evropskih integracija i promocija evropskih vrednosti, kao i regionalne stabilnosti i saradnje. Vizija organizacije je demokratska Srbija u okvirima ujedinjene Evrope.

Centar savremene politike postiže svoje programske ciljeve kroz istraživanje, objavljivanje publikacija, organizaciju događaja i proizvodnju medijskog sadržaja. Sprovodio je različite projekte na teme demokratskih institucija, evropskih integracija, slobode medija, dezinformacija, borbe protiv korupcije, spoljne politike i regionalne saradnje. Svake godine objavljuje godišnji izveštaj iz senke o stanju demokratije u Srbiji.

Centar savremene politike aktivno učestvuje u radu Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji u radnim grupama za političke kriterijume, spoljnu i bezbednosnu politiku i normalizaciju odnosa Srbije i Kosova. Član je SELDI regionalne antikorupcijske mreže na Zapadnom Balkanu, kao i međunarodne mreže Partnerstvo za otvorene informacije.

Centar savremene politike je osnivač portala European Western Balkans (EWB), regionalnog internet portala na engleskom i srpskom jeziku, koji prati proces evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana. European Western Balkans je medijski partner brojnih konferencija u regionu, uključujući i Beogradsku bezbednosnu konferenciju (BSC). U produkciji European Western Balkans snimljena su dva dokumentarna filma, Dug put u Evropu (2021) i Vreme stabilokratije (2022).

Civilno društvo za unapređivanje pristupanja Srbije Evropskoj uniji

Beogradska otvorena škola (BOŠ) uz podršku Kraljevine Švedske, sprovodi program „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji ima za cilj da na osnovu povećanja uticaja istraživačkih medija i civilnog društva doprinese unapređenju procesa pristupanja Srbije Evropskoj uniji i razvoju demokratskog društva.

Kako bi se unapredio i ubrzao tempo reformi i procesa pristupanja, Program ima za cilj povećanje uticaja istraživačkih medija i branitelja vladavine prava – organizacija civilnog društva u različitim oblastima.

Podržani mediji i organizacije civilnog društva se osnažuju da bolje informišu građane o preprekama i uključuju ih u proces pristupanja Srbije EU, sa ciljem suzbijanja antidemokratskih tendencija i borbe protiv evroskepticizma.

EU-RS THINK TANK

